Centraal Bureau voor de Statistiek

Publicatiedatum
CBS-website
9 mei 2005

Nationale rekeningen 2004
Revisie 2001

Enkele belangrijke uitkomsten revisiejaar 2001

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2005.
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik toegestaan.

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2003–2004	= 2003 tot en met 2004
2003/2004	= het gemiddelde over de jaren 2003 tot en met 2004
2003/'04	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2003 en eindigend in 2004
2001/'02–2003/'04	= oogstjaar, boekjaar enz., 2001/'02 tot en met 2003/'04

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenkomen met de som der opgetelde getallen.
Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Revisie 2001: Een nadere toelichting

19 april 2005

1. Inleiding

Met enige regelmaat worden de nationale rekeningen (NR) aan een grondige revisie onderworpen. De laatste revisie was over het verslagjaar 1995 toen de nieuwe richtlijnen en concepten voor het samenstellen van de nationale rekeningen, vastgelegd in het Europees Systeem van Rekeningen (ESR95), zijn ingevoerd. De invoering van het ESR95 beoogde naast een modernisering van de nationale rekeningen een verbetering van de internationale vergelijkbaarheid van macro- en mesogegevens te bewerkstelligen. Naast een versterking van de economische analyse in internationaal perspectief, is dit laatste binnen de Europese Unie van belang omdat een aantal "administratieve" regelingen, zoals de afdracht van de eigen middelen op basis van het bruto nationaal inkomen (BNI) en de naleving van afspraken, zoals de omvang van het overheidstekort, vastgesteld worden op basis van NR-gegevens. Ook bij deze revisie over 2001 zijn conceptuele wijzigingen doorgevoerd, in aansluiting op internationale afspraken op het terrein van de NR die na 1995 gemaakt zijn. Deze revisie is echter tevens aangegrepen om nieuwe statistische inzichten en uitkomsten in de NR te verwerken.

De herziening van de NR heeft consequenties voor het macro-economisch beeld en de macro-economische beleidsindicatoren:

- Het bruto binnenlands product (BBP) is opwaarts bijgesteld met 18,4 miljard euro, wat een verhoging betekent van 4,3 procent. Deze bijstelling wordt grotendeels veroorzaakt door het verwerken van de nieuwe statistische inzichten.
- Het bruto nationaal inkomen (BNI) is opwaarts bijgesteld met 24,8 miljard euro.
- Het vorderingentekort van de overheid komt voor 2001 nu uit op 0,3 procent van het bruto binnenlands product in plaats van 0,1 procent volgens vóór revisie maatstaven.

Voor de raming van de lonen en het arbeidsvolume is nu het door het CBS samengestelde Sociaal Statistisch Bestand (SSB) als bron ingezet. Bij de revisie is de beloning van werknemers met bijna 7 miljard euro opwaarts bijgesteld. In lijn daarmee gaat ook het arbeidsvolume van werknemers met 105 duizend arbeidsjaren omhoog.

2. Waarom een revisie?

De nationale rekeningen (NR) spelen een belangrijke rol binnen de Europese Unie (EU) als bron van informatie voor:

- het economisch beleid in het kader van het Lissabontraject en EMU;
- de afdracht van eigen middelen aan de Europese Unie op basis van onder andere het BNI en de BTW.

Dit vereist een goede afstemming van de de wijze waarop de nationale rekeningen binnen de EU tot stand komen. Nieuwe internationale verplichtingen en afspraken in EU-verband zijn dan ook een directe aanleiding voor de revisie van de nationale rekeningen. Het betreft hier de wijziging van de ramingsmethode en registratie van de financiële intermediatie (rentemarge banken). Daarnaast is de registratie van Bijzondere Financiële Instellingen (BFI's) gewijzigd. Op beide zal hieronder uitgebreider worden ingegaan.

Een meer statistisch-technische reden voor een revisie is het conflict tussen het juiste niveau en de juiste ontwikkeling. Een relevante beschrijving van de economie voldoet in het ideale geval aan twee voorwaarden, te weten:

- **actualiteit:** een zo juist mogelijke beschrijving van de economie over een bepaalde periode;
- **continuïteit:** vergelijkbaarheid van de beschrijving over een reeks van perioden.

Aan deze beide eisen kan echter niet altijd gelijktijdig worden voldaan. Als oplossing voor dit dilemma wordt bij het samenstellen van de NR de voorkeur gegeven aan de volgtijdelijke vergelijkbaarheid van gegevens. Daartoe worden van periode op periode de juiste ontwikkelingen (groeivoeten, prijsmutaties) geraamd. Met behulp van deze ontwikkelingen worden vervolgens de niveaus berekend die vergelijkbaar zijn met het niveau van het laatste revisiejaar. Op deze wijze wordt voldaan aan de eis van continuïteit. Aan de wensen op het vlak van actualiteit wordt tegemoet gekomen door met regelmaat de NR te reviseren. Dan worden de niveaus van de NR-gegevens aangepast aan recente inzichten en definities.

Voor het samenstellen van de nationale rekeningen wordt informatie ontleend aan een groot aantal statistieken. De dekking, samenstelling en kwaliteit van deze bronnen wijzigt in de loop van de tijd. Ontwikkelingen, zoals de voortschrijdende globalisering, beïnvloeden de structuur van de economie, wat aanpassingen vereist in de werkwijze aangaande de statistiekproductie. Ook de vermindering van de administratieve lastendruk laat zijn sporen na in het statistisch productieproces. Aanpassen van deze productieprocessen en het werken met andere broninformatie dan enquêtes, zoals registerinformatie, kunnen leiden tot nieuwe inzichten met betrekking tot het niveau en de ontwikkeling van de verschillende grootheden. Deze revisie van de nationale rekeningen is dan ook aangegrepen om de diverse aanpassingen van de afgelopen jaren in de statistieken te integreren in het systeem.

2.1 Aanpassing aan nieuwe concepten

Financiële intermediatie

Tot dusverre werd in de NR het concept "toegerekende bankdiensten" gehanteerd als onderdeel van de productie van het bankwezen. Deze rentemarge werd berekend als het inkomen uit vermogen (rente en dividend) verminderd met de betaalde rente. De rentemarge werd echter niet toegerekend aan gebruikers, maar als totaalbedrag ten laste gebracht van de toegevoegde waarde en het exploitatieoverschot van de totale economie. In het ESR wordt voor dit begrip de term financiële intermediatie (FISIM = Financial Intermediation Services Indirectly Measured) gebruikt.

Bij deze revisie veranderen de berekeningswijze en toerekening aan gebruikers van FISIM. Het nieuwe begrip bestaat uit FISIM op door het bankwezen uitgezette leningen en aangetrokken deposito's (inclusief spaartegoeden). FISIM op leningen wordt berekend op basis van het gemiddelde rentepercentage op leningen minus een bepaald referentietarief vermenigvuldigd met de omvang van de uitstaande leningen. FISIM op deposito's bestaat uit het referentietarief minus het gemiddeld rentepercentage op deposito's vermenigvuldigd met de omvang van de aangetrokken deposito's. Dit komt er dus op neer dat het verschil tussen het gemiddelde ontvangen rentepercentage op leningen en gemiddelde betaalde rentepercentage voor deposito's enerzijds en het referentietarief anderzijds, wordt gezien als vergoeding voor de diensten die de banken leveren.

Het verbruik van de aldus berekende bankdiensten wordt vervolgens toegerekend aan de institutionele sectoren op basis van de gemiddelde balansstanden van respectievelijk de leningen en de deposito's. Voor zover de leningen en deposito's worden aangewend voor productieve activiteiten (inclusief eigen woningbezit) wordt het verbruik geregi-

streerd als een onderdeel van het intermediair verbruik[1]. De bankdiensten, gekoppeld aan leningen en deposito's voor consumptieve doeleinden, worden gezien als onderdeel van de finale consumptie. Daarnaast vindt er ook in- en uitvoer van deze bankdiensten plaats. Per saldo is het effect op het BBP positief.

Bijzondere financiële instellingen (BFI's)
Een Bijzondere Financiële Instelling kan worden omschreven als een in Nederland gevestigd concern-onderdeel van een buitenlandse ondernemingengroep waarin vanuit het buitenland financiële middelen worden bijeengebracht en die, voor eigen rekening, in het buitenland gelden uitzet. De in Nederland gevestigde BFI's beheren deelnemingen, royalty's en filmrechten voor de moeder-maatschappijen en vormen belangrijke schakels bij de financieringsactiviteiten van de moeders in het kader van fusies, overnames en kapitaalverhogingen. BFI's kenmerken zich door het verrichten van zeer omvangrijke inkomens- en vermogenstransacties die in geen verhouding staan tot hun productieve activiteit in Nederland. BFI's zijn doorgaans in Nederland gevestigd om fiscale voordelen te behalen, hetzij in Nederland, hetzij in het land van de moedermaatschappij.

Tot voor kort werd aangenomen dat de transacties van de BFI's tezamen (nagenoeg) saldoneutraal uitwerken op een grootheid als het bruto nationaal inkomen (BNI). Om deze reden en om een meer zuivere analyse van de Nederlandse economie mogelijk te maken, werden de BFI's buiten beschouwing gelaten. Uit recent onderzoek van beschikbare cijfers is echter gebleken dat de BFI's wel degelijk invloed hebben op het BBP en het BNI. Bovendien bleek de gekozen registratie te leiden tot diverse afstemmingsproblemen met de gegevens van andere landen. Daarom is besloten om vanaf deze revisie de transacties van de BFI's integraal in het systeem van nationale rekeningen op te nemen. Wel zullen afzonderlijke gegevens beschikbaar worden gesteld, zodat een analyse van bepaalde transacties (bijvoorbeeld met het buitenland) exclusief BFI-stromen mogelijk blijft.

Overige conceptuele wijzigingen
Naast deze twee majeure wijzigingen is een aantal kleinere conceptuele aanpassingen aangebracht, met name de raming van de militaire pensioenen en de registratie van de compensatie voor veestapelverliezen door dierziektes.

2.2 Nieuwe ontwikkelingen op statistisch gebied

De verdergaande eenwording van de Europese Unie, vermindering van de administratieve lastendruk en, daaruit voortvloeiend, een toenemend gebruik van registergegevens hebben ingrijpende gevolgen voor de verzameling van gegevens en de samenstelling van statistieken. Dergelijke wijzigingen hebben ook hun weerslag op de samenstelling van de nationale rekeningen. Daarnaast zijn nieuwe ramingsmethoden ontwikkeld voor een aantal onderdelen van de economie, zoals de kapitaalgoederenvoorraad en de afschrijvingen.

Productiestatistieken
Het statistisch pakket van het CBS is continu aan verandering onderhevig. Enerzijds heeft dit te maken met veranderingen in de wensen van gebruikers, anderzijds met veranderingen in de maatschappij. Belangrijke wijzigingen hebben zich voorgedaan in de wijze van samenstellen van productiestatistieken (zie ook paragraaf 3.2). Dit leidt in een aantal gevallen tot andere uitkomsten die bij deze revisie in de nationale rekeningen zijn geïntegreerd. Daarnaast zijn de ramingen voor projectontwikkeling en handel in onroerend goed opwaarts bijgesteld op basis van nieuwe informatie.

Internationale handel in diensten
De internationale handel in diensten maakte tot voor kort deel uit van de waarneming door De Nederlandsche Bank (DNB) in het kader van de betalingsbalans. Met ingang van het verslagjaar 2003 neemt het CBS deze statistiek voor haar rekening. Op grond van deze nieuwe statistiek zijn schattingen gemaakt voor de internationale handel in diensten voor 2001, die vervolgens bij deze revisie zijn ingezet. De nieuwe gegevens wijken af van wat tot dusverre in de nationale rekeningen was opgenomen. Ook hier spelen FISIM en de BFI's een belangrijke rol.

Betalingsbalans
Bij DNB is de waarneming van de gegevens rond de betalingsbalans geheel vernieuwd. Tot voor enige jaren stelde DNB deze statistiek voornamelijk samen op basis van betalingsinformatie van het bankwezen. Het nieuwe waarnemingssysteem is gebaseerd op Directe Rapportage (DRA) van berichtgevers en leidt tot andere uitkomsten. Deze verandering beïnvloedt met name de inkomens- en financiële transacties van Nederland met het buitenland.

Sociaal Statistisch Bestand
Eind jaren negentig is het CBS begonnen met het ontwikkelen van het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Hiervoor worden gegevens over personen uit registraties en enquêtes op microniveau gekoppeld en waar nodig consistent gemaakt. Een belangrijke doelstelling van het SSB is om een gegevensbestand samen te stellen dat een samenhangende, consistente beschrijving geeft van een aantal aspecten van de bevolking van Nederland. Het SSB bevat gegevens over alle personen, banen en uitkeringen in Nederland. Het SSB 2001 is als primaire bron ingezet voor de raming van banen en lonen in het kader van de arbeidsrekeningen en de nationale rekeningen.

3. Resultaten

3.1. Bestedingen

Van de toename van het BBP met 18,4 miljard euro neemt de consumptie van huishoudens 11,5 miljard euro voor haar rekening. De internationale handel in goederen kent een toename van het uitvoersaldo met 6,2 miljard euro. Deze toename bij de goederenhandel wordt echter weer voor een deel ongedaan gemaakt door de vermindering van het saldo bij de internationale handel in diensten met 3,1 miljard euro.

[1] Een verdere toerekening aan bedrijfstakken vindt (eveneens) plaats op basis van gemiddelde balansstanden of, indien deze informatie ontbreekt, op basis van de totale productiewaarde van de betreffende bedrijfstak.

BBP en bestedingen, 2001

	Voor revisie	Na revisie	Mutatie
	mld euro		
Consumptie van huishoudens (incl. IZWh)	212,8	224,2	11,5
Consumptie van de overheid	100,9	101,4	0,5
Investeringen in vaste activa	92,9	94,7	1,8
Veranderingen in voorraden	0,0	1,5	1,5
Uitvoer van goederen (fob)	230,3	236,7	6,4
Uitvoer van diensten	50,1	66,6	16,5
Invoer van goederen (cif)	216,3	216,4	0,1
Invoer van diensten	41,4	61,0	19,6
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	**429,3**	**447,7**	**18,4**

Consumptie huishoudens
De ramingen van de consumptie van huishoudens steunen op twee pijlers. De eerste is het budgetonderzoek, waarin informatie over aankopen van goederen en diensten door huishoudens wordt verzameld. De tweede pijler is de omzet van de detailhandel. Voor de consumptie van goederen worden beide statistieken gecombineerd om tot betrouwbare ramingen te komen. De nieuwe gegevens van de detailhandel laten een duidelijk hoger niveau van de omzet zien dan tot dusverre in de nationale rekeningen was opgenomen. Dit heeft dan ook geleid tot een hogere raming voor de consumptie van goederen. De opwaartse bijstelling bedraagt 5 miljard euro.
De bijstelling in de sfeer van de consumptie van diensten voor wordt een belangrijk deel verklaard door de gewijzigde registratie van FISIM. Hierdoor neemt de consumptie van huishoudens met 5,2 miljard euro toe.

Verder zijn de volgende bijstellingen noemenswaardig:
- *woningdiensten* (inclusief toegerekende huurwaarde voor eigen woningbezit): +1 miljard euro, vanwege een aanpassing van de gemiddelde huur per woning;
- *communicatiediensten*: +0,8 miljard euro, op grond van nieuwe informatie over de telecombranche;
- *aanschaf van tweedehands lease-auto's*: -1,1 miljard euro (zie investeringen).

De consumptie van instellingen zonder winstoogmerk werkend voor huishoudens (IZWh) is met 0,9 miljard euro verhoogd. Dit wordt volledig bepaald door een verhoging van de raming van de productie van de IZWh. Het grootste deel van de IZWh behoort tot dat deel van de economie waarvoor geen, op de nationale rekeningen toegesneden, statistieken beschikbaar zijn. De ramingsmethoden voor de productie zijn herzien, waarbij ook een aantal nieuwe informatiebronnen zijn ingezet.

Consumptie van de overheid
De wijzigingen bij de consumptie van de overheid zijn per saldo beperkt, maar onderliggend hebben enkele forse aanpassingen plaats gevonden. Zo is bijvoorbeeld de registratie van de militaire pensioenen gewijzigd. Dit leidt tot extra sociale lasten en daarmee tot een toename van de productie en de consumptie van de overheid. Ook is de registratie van de bijdrage aan de kinderopvang door gemeenten gewijzigd, waardoor de consumptie in natura met ruim 0,3 miljard euro is toegenomen.

Investeringen
Ook bij de investeringen zijn de wijzigingen beperkt. Het verschil met de vóór revisiecijfers wordt vooral veroorzaakt door een verlaging van de desinvesteringen van personenauto's. Hierbij speelt een aantal aanpassingen een rol. Zo is de methode voor de raming van de kapitaalgoederen en afschrijvingen aangepast. Daarnaast is de "economische" levensduur van lease-auto's verhoogd van 3 naar 4 jaar. Verder wordt de desinvestering vanaf deze revisie bepaald aan de hand van de netto kapitaalgoederenvoorraad van de personenauto's van leasemaatschappijen en niet zoals tot dusverre gebeurde aan de hand van de kapitaalgoederenvoorraad van personenauto's van alle bedrijven. Aan de productiekant zijn de ramingen voor de activiteiten van projectontwikkelaars fors opwaarts bijgesteld. Dit heeft tevens geleid tot een bedrag van 0,7 miljard euro extra investeringen. Ten slotte is de afbakening tussen investeringen en consumptie van huishoudens aangescherpt waardoor een bedrag van 0,3 miljard euro aan inrichtingskosten van keukens en badkamers in de investeringen is opgenomen.

Internationale handel in goederen
Op het terrein van de buitenlandse handel hebben zich in het afgelopen decennium de nodige veranderingen voorgedaan. Bij de goederenhandel zijn de binnengrenzen van de EU per 1 januari 1993 komen te vervallen. Voor de statistiek van de buitenlandse handel betekende dit een overgang van "volledige" waarneming via douaneformulieren naar een (gedeeltelijke) enquêtestatistiek. Deze overgang heeft enige inlooptijd nodig gehad waardoor vanaf verslagjaar 1996 een uitgetrild systeem beschikbaar was. Destijds zijn de waargenomen data voor de revisie van 1995 alsnog met het nieuwe systeem verwerkt, maar het resultaat kende de nodige onzekerheden. Op grond van inconsistenties in de cijfers, onder andere tussen de groothandel en de in- en uitvoer, is destijds afgeweken van de gegevens van de statistiek van de buitenlandse handel met als gevolg een neerwaartse bijstelling van het handelssaldo.

Bij deze revisie is aansluiting gevonden bij de statistiek van de buitenlandse handel. Het gevolg is dan ook dat het goederensaldo met 6,3 miljard euro opwaarts is bijgesteld, door een verhoging van de uitvoer met 6,4 miljard en de invoer met 0,1 miljard euro. Het hogere saldo van de buitenlandse handel sluit aan op de bijstelling van de omzet van de groothandel, op grond van de herziene gegevens van de productiestatistiek.

Een tweede aspect dat hier genoemd kan worden is de wederuitvoer. Tot dusver bestond er een groot verschil tussen de waargenomen wederuitvoer en de wederuitvoer zoals die in de nationale rekeningen werd vastgesteld. Het niveau van de wederuitvoer lag in de NR veel hoger dan in de statistiek van de buitenlandse handel. In samenwerking met o.a. het Centraal Planbureau (CPB) is een operationele definitie voor de wederuitvoer op "microniveau" opgesteld die in de statistiek van de buitenlandse handel wordt gehanteerd en die ook in de nationale rekeningen wordt gevolgd. Daarmee is het niveau van de waarneming in dezelfde orde van grootte als de nationale rekeningen gekomen. De aansluiting tussen nationale rekeningen en de statistiek buitenlandse handel is hierdoor verbeterd.

Internationale handel in diensten
Bij de internationale handel in diensten is met ingang van het verslagjaar 2003 een wijziging in de taakverdeling tussen DNB en het CBS opgetreden. Tot dat moment was DNB verantwoordelijk voor de waarneming in het kader van de betalingbalans. De internationale handel in diensten maakt nu deel uit van het statistisch programma van het CBS. Tegelijkertijd is de waarnemingsmethode veranderd van een systeem gebaseerd op betalingsinformatie van het bankwezen naar directe enquêtering van internationaal opererende bedrijven. Om met ingang van het verslagjaar 2003 zo goed mogelijk te kunnen aansluiten op de nieuwe statistiek, zijn voor 2001 en 2002 ramingen voor de in- en uitvoer van diensten gemaakt, die uitgaan van de nieuwe cijfers. Daarnaast heeft de gewijzigde registratie van FISIM en het opnemen van de BFI's geleid tot een opwaartse bijstelling van zowel de invoer als de uitvoer met 11 miljard euro. Samengenomen komt de uitvoer van diensten met 16,5 miljard euro en de invoer van diensten 19,6 miljard euro hoger uit, met als gevolg dat het saldo met 3,1 miljard euro neerwaarts is bijgesteld. Al met al is bij deze revisie het uitvoersaldo van goederen en diensten met 3,2 miljard euro opwaarts bijgesteld, wat van directe invloed is op het BBP.

3.2. Productie

Voor de ramingen van de productie, verbruik en toegevoegde waarde zijn alle beschikbare bronnen opnieuw bekeken en zijn op een aantal plaatsen nieuwe ramingsmethoden ontwikkeld. Dit heeft ertoe geleid dat de gegevens voor de totale economie een forse stijging van productie en intermediair verbruik laten zien. Uiteraard spelen de gewijzigde registratie van FISIM en de introductie van de BFI's hierbij een belangrijke rol. Het merendeel van de grote bijstellingen is echter eerder het gevolg van veranderingen in de bronnen die voor het opstellen van de nationale rekeningen beschikbaar zijn.

Productie, 2001

	Voor revisie	Na revisie	Mutatie
	mld euro		
Productie (basisprijzen)	799,8	853,2	53,4
Intermediair verbruik (excl. aftrekbare BTW) (–)	405,6	455,6	50,0
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	**394,2**	**397,6**	**3,4**
Saldo van productgebonden belastingen en subsidies	49,5	49,2	-0,3
Productgebonden belastingen	53,0	53,1	0,1
Productgebonden subsidies (–)	3,6	3,9	0,3
Verschil toegerekende en afgedragen BTW	0,0	1,0	1,0
Verbruik toegerekende bankdiensten (–)	14,3	0,0	-14,3
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	**429,3**	**447,7**	**18,4**

Productiestatistieken
Vanaf het verslagjaar 2000 is het proces van de samenstelling van de jaarlijkse productiestatistieken (PS'en) voor een groot aantal bedrijfstakken op nieuwe leest geschoeid. Tot 2000 kenden de PS'en, afhankelijk van de bedrijfstak, verschillende vragenlijsten, waarnemings-systemen, imputatie- en ophogingsmethoden. Vanaf 2000 is de inhoud van vragenlijsten, alsmede de verwerking ervan grotendeels gestandaardiseerd. De beoordeling en analyse van microdata is in belangrijke mate geautomatiseerd. Tevens wordt voor alle PS'en een nieuwe methode toegepast voor de bijschatting voor bedrijven die niet in de steekproef vallen of niet hebben gerespondeerd. Daarnaast is een proces op gang gekomen om zoveel mogelijk data uit externe registraties te gebruiken bij het samenstellen van productiestatistieken om de administratieve lastendruk te verminderen. Dit betreft vooral fiscale gegevens. Naast de directe informatie bieden deze externe gegevens beter zicht op de demografie van bedrijven (starters, afvallers e.d.) en inzicht in de dynamiek van de bedrijfstakken (snelle of trage groeiers).

De resultaten van de vernieuwde PS'en zijn ingezet bij de revisie van de nationale rekeningen. Vooral in bedrijfstakken waar veel kleine bedrijven actief zijn, zijn de bijstellingen aanzienlijk. De gewijzigde ophoogmethode, inclusief het betere zicht op het al dan niet actief zijn van bedrijven, is hier mede debet aan. Forse opwaartse bijstellingen zijn dan ook te vinden bij de handel en de zakelijke diensten. Met name de bijstellingen voor groot- en detailhandel dragen, in relatie tot de consumptie van huishoudens en de buitenlandse handel in goederen, bij aan de hogere raming van het BBP.

Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) per bedrijfstak, 2001

	Voor revisie	Na revisie	Verschil	FISIM	Excl. FISIM
	mld euro				
Landbouw, bosbouw en visserij	10,6	10,2	-0,4	0,3	-0,1
Delfstoffenwinning	11,8	11,1	-0,6	0,1	-0,5
Industrie	60,5	58,7	-1,8	1,8	0,1
Energie- en waterleidingbedrijven	5,8	5,5	-0,3	0,2	-0,1
Bouwnijverheid	23,2	22,7	-0,5	0,6	0,1
Handel, horeca en reparatie	58,4	62,1	3,7	1,1	4,8
Vervoer, opslag en communicatie	28,3	28,4	0,0	0,6	0,6
Financiële en zakelijke dienstverlening	104,9	109,1	4,2	1,9	6,2
Overheid	45,0	44,4	-0,5	0,0	-0,5
Zorg en overige dienstverlening	45,8	45,3	-0,5	0,7	0,3
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	**394,2**	**397,6**	**3,4**	**7,5**	**10,8**
Toegerekende bankdiensten	-14,3	0,0	14,3	-14,3	
Totaal	379,9	397,6	17,7	-6,9	10,8
Belastingen/subsidies	49,5	50,2	0,7		0,7
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	**429,3**	**447,7**	**18,4**	**-6,9**	**11,5**

FISIM
Door de gewijzigde definitie van FISIM neemt de productie van het bankwezen met 2,1 miljard euro toe. De gevolgen van de toerekening van deze bankdiensten aan de verbruikers zijn gecompliceerder. Tot dusver werden ze via een fictieve bedrijfstak als “lump sum” ten laste gebracht van de toegevoegde waarde van bedrijven en niet aan individuele verbruikers toegerekend. Vanaf deze revisie wordt FISIM wel toegerekend aan het intermediair verbruik van individuele bedrijfstakken, finale consumptie en uitvoer, waardoor de “lump sum”-correctie achterwege kan blijven. Per saldo neemt hierdoor de toegevoegde waarde op macroniveau toe met 6,9 miljard euro.

BFI’s
De introductie van BFI’s in de aanbod- en gebruiktabel heeft geleid tot een verhoging van productie en verbruik van vooral bankdiensten. Daarnaast worden er kosten gemaakt voor het beheer van royalty’s en licenties. De toegevoegde waarde in deze “bedrijfstak” bedraagt per saldo -1,7 miljard euro. BFI’s zijn doorgaans in Nederland gevestigd om fiscale voordelen te behalen, hetzij in Nederland, hetzij in het land van de moedermaatschappij. De negatieve toegevoegde waarde weegt op tegen het belastingvoordeel dat wereldwijd behaald kan worden. Dit betekent overigens niet dat BFI’s verliesgevende instellingen zijn. Na bijtelling van het saldo van primaire inkomens van en naar het buitenland ontstaat een positief eindresultaat (zie ook hieronder).

3.3 Bruto nationaal inkomen

Het bruto nationaal inkomen (BNI) is mede bepalend voor de afdracht van eigen middelen aan de Europese Unie. Bij deze revisie is het BNI met bijna 25 miljard euro opwaarts bijgesteld. Hiervan komt ruim 18 miljard euro voor rekening van aanpassingen van het BBP. Wijzigingen in de per saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens zorgen nog eens voor een extra verhoging met ruim 6 miljard euro.

Van BBP naar BNI, 2001

	Voor revisie	Na revisie	Mutatie
	mld euro		
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	429,3	447,7	18,4
Per saldo uit het buitenland ontvangen			
Rente	-2,4	-0,7	1,6
Dividenden	5,2	25,4	20,2
Ingehouden winsten op DBI's	-2,9	-18,8	-15,9
Overige primaire inkomens	-3,1	-2,5	0,6
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen)	**426,3**	**451,1**	**24,8**

Het effect van de gewijzigde registratie van FISIM op het BNI is in totaal 5,7 miljard euro. Verder zijn grote aanpassingen te vinden bij de winstuitkeringen en de ingehouden winsten op directe buitenlandse investeringen. Voor het leeuwendeel zijn deze wijzigingen het gevolg van de introductie van BFI’s in de nationale rekeningen. Bij het saldo van de primaire inkomens van en naar het buitenland gaat het om 2,9 miljard euro. Zet daar tegenover de negatieve toegevoegde waarde van BFI’s van 1,7 miljard euro, dan leveren zij uiteindelijk een positieve bijdrage van 1,2 miljard euro aan het BNI. Voor het overige zijn de aanpassingen het gevolg van aansluiting bij de bron-gegevens, vooral de nieuwe betalingsbalansdata van DNB. De nieuwe methodiek heeft hier onder meer geleid tot een betere waarneming van de buitenlandse vermogens-beheerders.

3.4 Overige gegevens

Overheidstekort en -schuld
De herziening van de nationale rekeningen heeft ook geleid tot een wijziging van het overheidstekort en -schuld. Uitgedrukt in procenten van het BBP komt het tekort uit op -0,3 procent; voor revisie bedroeg dit -0,1 procent. In absolute zin is het saldo van -0,4 miljard euro verminderd tot -1,1 miljard euro, voornamelijk als gevolg van een correctie van kapitaaloverdrachten aan ProRail. De overheidsschuld bedraagt 50,7 procent van het BBP, terwijl dit voor revisie 52,9 procent was. Hierbij speelt met name het noemereffect als gevolg van de wijziging van het BBP.

Saldo lopende rekening
Het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans is met 7,2 miljard euro opwaarts aangepast van 16,1 naar 23,3 miljard euro, mede als gevolg van het hogere uitvoersaldo (+3 miljard euro). Verder spelen de hierboven genoemde wijzigingen in de per saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens een belangrijke rol.

Beschikbaar inkomen van huishoudens
Het beschikbaar inkomen van huishoudens neemt met 11,4 miljard euro toe. Deze opwaartse bijstelling wordt grotendeels gebruikt om de verhoging van de consumptie van huishoudens (excl. IZWh) te financieren die met 10,6 miljard euro toeneemt. Het effect op besparingen is hierdoor gering.

Arbeid
Bij de revisie van de lonen en het arbeidsvolume is overgegaan op een nieuwe bron, het Sociaal statistisch bestand (SSB). Binnen het SSB wordt een groot aantal registergegevens samengebracht. Op microniveau worden de volgende gegevens consistent gemaakt:

- van werknemers bij bedrijven en instellingen uit de Enquête werkgelegenheid en lonen (EWL);
- van werknemers van de belastingdienst;
- van werknemers van de instellingen voor de uitvoering van de sociale zekerheid.

Samen met de persoonsinformatie uit de gemeentelijke basisadministratie (GBA) vormt dit het zogenoemde banenbestand binnen het SSB. Dit banenbestand is na revisie de basis voor de definitieve raming van het aantal banen van werknemers, hun beloning en het bijbehorende arbeidsvolume. Voor de raming van het aantal zelfstandigen wordt gebruik gemaakt van het SSB zelfstandigenbestand, dat gebaseerd is op informatie van de belastingdienst, in combinatie met de Enquête beroepsbevolking (EBB).

Gebruik van het SSB levert een bijstelling op van zowel de lonen als de banen. Vanwege het integratieve karakter van deze statistiek wordt een beter beeld gegeven dan de bronnen die tot dusverre bij de samenstelling van de betreffende gegevens werden gehanteerd. Ook de opwaartse bijstelling van de toegevoegde waarde in een aantal bedrijfstakken op grond van de herziene productiestatistieken sluit hier op aan. Op basis van het SSB is het aantal banen van werknemers naar boven bijgesteld met 134 duizend. Het aantal banen van zelfstandigen komt 92 duizend lager uit.
Tegelijkertijd met het aantal banen is ook de beloning van werknemers is met bijna 7 miljard euro opwaarts bijgesteld. Hiervan komt 5 miljard euro voor rekening van de lonen en 2 miljard euro op naam van de sociale premies betaald door werkgevers. Dit laatste wordt deels veroorzaakt door verbeterde informatie over de pensioenpremies uit andere bronnen.

Lonen en werkgelegenheid, 2001

	Voor revisie	Na revisie	Mutatie
	mld euro		
Lonen en salarissen werknemers	177,6	182,6	5,0
Soc. Premies t.l.v. werkgevers	42,8	44,8	2,0
Beloning van werknemers	220,4	227,4	7,0
	x 1000		
Banen werknemers	7.423	7.557	134
Arbeidsvolume werknemers	5.753	5.859	105
Banen zelfstandigen en meewerkenden	1.291	1.199	-92
Arbeidsvolume zelfstandigen en meewerkenden	755	757	2
Banen totaal	8.715	8.756	40
Arbeidsvolume totaal	6.508	6.616	107
Loon per baan werknemers	23,9	24,2	0,2
Loon per arbeidsjaar werknemers	30,9	31,2	0,3